

มคอ. ๓ รายละเอียดของรายวิชา

๐๐๐ ๒๔๓ กิจกรรมฐาน ๓

Buddhist Meditation III

หลักสูตรสาขาวิชา

คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น

รายละเอียดของวิชา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
คณะ	พุทธศาสตร์
หลักสูตรปริญญาตรี	ทุกสาขาวิชา

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา	๐๐๐ ๒๔๒ กรรมการ ๓ (Buddhist Meditation III)
๒. จำนวนหน่วยกิต	๓ หน่วยกิต (๒-๒-๕)
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา	พุทธศาสตร์
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน	อาจารย์ผู้สอน พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร. อาจารย์ผู้รับผิดชอบ พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.
๕. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน	ภาคการศึกษาที่ ๑/๒๕๖๗ ชั้นปีที่ ๓ ทุกสาขาวิชา
๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี)	กรรมการ ๑, ๒ (รหัส ๐๐๐ ๒๔๐)
๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี)	-กรรมการ ๔
๘. สถานที่เรียน	อาคารอาคันตุกะ ชั้นที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด	วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๗

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา	ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวหนานุปัสสนาสติปัฏฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร วิธีการปรับอินทรีย์ ๕ หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ วิปลาส ๓ อภิญญา ๖ วิสุทธิ ๗ วิชชา ๘ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม นั่งกำหนด ส่งและสอบอารมณ์
--------------------------	--

วัตถุประสงค์

ก. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวเวหนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในมหาสติปัฏฐานสูตร
๒. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ควรรู้และการปรับอินทรีย์ ๕
๓. เพื่อฝึกปฏิบัติการเดินจงกรมและการนั่งกำหนด สงอารมณ์

๒. วัตถุประสงค์ในการการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

๑. กำลังดำเนินการทำสื่อการเรียนการสอนโดย e-learning & e-testing
๒. ปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักฐานเชิงประจักษ์

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวเวหนานุปัสสนาสติปัฏฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร วิธีการปรับอินทรีย์ ๕ หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ วิปัสสนา ๓ อภิญญา ๖ วิสุทธิ ๗ วิชชา ๘ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม นั่งกำหนด สงและสอบอารมณ์

๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย ๓๐ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	สอนเสริมตามความต้องการของนิสิตเฉพาะราย	มีการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม	การศึกษาด้วยตนเอง ๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล

- อาจารย์ประจำรายวิชา ประกาศเวลาให้คำปรึกษาผ่านเว็บไซต์คณะพุทธศาสตร์
- อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือ รายกลุ่มตามความต้องการ ๑ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ)

แผนที่แสดงการกระจายความรับผิดชอบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา (Curriculum Mapping)

วิชากลุ่มพระพุทธศาสนา

● ความรับผิดชอบหลัก ○ ความรับผิดชอบรอง

คุณธรรม จริยธรรม			ความรู้			ทักษะทางปัญญา			ทักษะความสัมพันธ์			ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขฯ		
๑	๒	๓	๑	๒	๓	๑	๒	๓	๑	๒	๓	๑	๒	๓
●	○	○	○	○	●	○	○	●	○	●	●	○	●	●

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

๑. คุณธรรม จริยธรรม
๑.๑ ผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยผู้เรียนต้องพยายามสอดแทรกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้บัณฑิตสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกับการศึกษาวิชาธรรมะภาคปฏิบัติ โดยมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณสมบัติหลักสูตร ดังนี้ (๑) มีศีลธรรม และศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา (๒) มีจิตสาธารณะและเสียสละเพื่อส่วนรวม (๓) เคารพสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
๑.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม (๑) สอดแทรกเรื่องศีลธรรม ศรัทธา จิตสาธารณะและการเสียสละเพื่อส่วนรวม ในการเรียนการสอน (๒) การเป็นต้นแบบที่ดีของผู้สอน (๓) เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างประเด็นปัญหาทางด้านศีลธรรม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหา (๔) เรียนรู้จากสถานการณ์จริง และจัดกิจกรรมในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน
๑.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม (๑) สังเกตพฤติกรรมของนิสิตในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง (๒) อภิปราย รายงาน การนำเสนอและการตอบคำถาม (๓) พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต (๔) นิสิตประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน
๒ . ความรู้
๒.๑ ผลการเรียนรู้ด้านความรู้ (๑) มีความรู้ ความเข้าใจหลักการ ทฤษฎีและเนื้อหา (๒) ใช้ความรู้มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล (๓) สามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง
๒.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านความรู้ (๑) สอนแบบบรรยายและใช้โจทย์ปัญหา (๒) สอนโดยใช้กรณีศึกษา (๓) เรียนรู้โดยการปฏิบัติ (๔) เรียนรู้แบบร่วมมือ (๕) ศึกษาดูงาน
๒.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ (๑) ทดสอบย่อย (๒) สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน (๓) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย (๔) นำเสนอผลงาน
๓ ทักษะทางปัญญา

๓.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา (๑) สามารถค้นหาข้อมูล ทำความเข้าใจ และประเมินข้อมูลจากหลักฐาน (๒) สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีเหตุผล (๓) สามารถประยุกต์ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
๓.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา (๑) สอนแบบบรรยายโดยใช้ภาพประกอบ (๒) สอนโดยใช้กรณีศึกษา (๓) เรียนรู้โดยการปฏิบัติ (๔) เรียนรู้แบบร่วมมือ (๕) ศึกษาดูงาน
๓.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา (๑) ทดสอบย่อย (๒) สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน (๓) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย (๔) นำเสนอผลงาน
๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
๔.๑ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (๑) สามารถทำงานเป็นทีมทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม (๒) มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักควบคุมอารมณ์ และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล (๓) รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
๔.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (๑) มอบหมายงานกลุ่ม (๒) สอนจากสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม (๓) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน (๔) ศึกษาดูงาน
๔.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (๑) สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกระหว่างการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับเพื่อน (๒) ประเมินผลงานที่ได้รับมอบหมาย (๓) พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต

๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๕.๑ ผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- (๑) ใช้ทักษะวิเคราะห์เชิงตัวเลขได้
 - (๒) ใช้ภาษาในการติดต่อสื่อความหมายได้ดี ทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียน
 - (๓) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม
- ๕.๒ กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- (๑) สอนโดยการฝึกปฏิบัติ
 - (๒) มอบหมายงานค้นคว้าความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ
 - (๓) นำเสนองานโดยใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๕.๓ กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- (๑) ทดสอบย่อย
 - (๒) สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน
 - (๓) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย
 - (๔) นำเสนอผลงาน

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

๑. แผนการสอน

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑	บทที่ ๑ นำเข้าสู่บทเรียน -รายละเอียดกรรณฐาน ๓	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๒	บทที่ ๑ แนะนำสติปัฏฐานสูตร - กาย - เวทนา - จิต - ธรรม		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๓	บทที่ ๑ แนะนำวิธีการเจริญเวทนานุ ปฏิฐาน -เวทนา ๓		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๔	บทที่ ๑ แนะนำวิธีการเจริญเวทนานุ ปฏิฐาน (ต่อ) - เวทนา ๖		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๕	บทที่ ๒ แนะนำวิธีปฏิบัติอินทรีย์ ๕	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.

ลำดับ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๖	บทที่ ๒ แนะนำหลักธรรมที่ควรรู้ - วิปัสสนา ๓		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๗	บทที่ ๒ แนะนำหลักธรรมที่ควรรู้ - อภิญญา ๖			พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๘	สอบกลางภาค	๓		
๙	บทที่ ๓ แนะนำหลักธรรมที่ควรรู้ - วิสุทธิ ๗		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๑๐	บทที่ ๓ แนะนำหลักธรรมที่ควรรู้ - วิชชา ๘		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๑๑	บทที่ ๓ ฝึกแนะนำวิธีการปฏิบัติ - เดินจงกรม - นั่งกำหนด - ส่งอารมณ์		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๑๒	บทที่ ๓ ฝึกแนะนำวิธีการปฏิบัติ - เดินจงกรม - นั่งกำหนด - ส่งอารมณ์		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๑๓	บทที่ ๔ ฝึกแนะนำวิธีการปฏิบัติ - เดินจงกรม - นั่งกำหนด - ส่งอารมณ์		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๑๔	บทที่ ๔ ฝึกแนะนำการปฏิบัติ - เดินจงกรม - นั่งกำหนด - ส่งอารมณ์	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๑๕	บทที่ ๔ ฝึกแนะนำวิธีการปฏิบัติ - เดินจงกรม - นั่งกำหนด - ส่งอารมณ์		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ นั่ง กำหนด ๒ ระยะส่งและสอบอารมณ์	พระครูสุธีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.
๑๖	สอบปลายภาค	๓		

๒. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการประเมินผล
๑	๑.๑,๑.๖, ๑.๗, ๒.๑, ๒.๔-๒.๖, ๓.๒	ทดสอบย่อยครั้งที่ ๑ สอบกลางภาค ทดสอบย่อยครั้งที่ ๒ สอบปลายภาค	๔ ๘ ๑๒ ๑๖	๑๐% ๒๕ % ๑๐% ๒๕ %
๒	๑.๑,๑.๖, ๑.๗, ๒.๑, ๒.๔-๒.๖, ๓.๒ ๔.๑- ๔.๖,๓-๕.๔	วิเคราะห์กรณีศึกษา คำนวณ การนำเสนอรายงาน การทำงานกลุ่มและผลงาน การอ่านและสรุปบทความ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาค การศึกษา	๒๐ %
๓	๑.๑- ๑.๗, ๓.๑	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอความคิดเห็นในชั้นเรียน	ตลอดภาคการศึกษา	๑๐%

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๐, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมการศาสนา, ๒๕๒๑.
 _____ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๒, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.
 _____ ประมวลการสอนวิชาประวัติพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๔.
 ภัททันตะ อาสภเถระ, พระ. วิปัสสนาที่ปณีต. กรุงเทพฯ : ไพศาลวิทยา, ๒๕๑๘.
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
 _____ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
 _____ อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
 ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชค ญาณสิทธิ), พระ. หลักปฏิบัติ สมณะ-วิปัสสนากัมมัฏฐาน, กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.
 ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชค ญาณสิทธิ), พระ. อุดมวิชา. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร., ๒๕๓๑.
 _____ วิปัสสนากัมมัฏฐานภาคสอง. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.
 ธนิต อยู่โพธิ์. สติปัฏฐานสำหรับทุกคน, กรุงเทพฯ : ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๑๘.
 พุทธศาสนิก. อานาปานสติภาวนา. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๕.
 ประวัติและผลงานพุทธศาสนิก, กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๓๘.
 ราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), พระ. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์ , ๒๕๒๕.
 _____ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
 ราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), พระ. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
 เทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พระ. ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง. กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก , ๒๕๓๒.
 ศรีวิสุทธิกวี, พระ. การบริหารจัดการ, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
 สมภาร สมภาโร, พระ. ธรรมะภาคปฏิบัติ , กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก, ๒๕๔๗.
 อินทวิมลเถระ, พระ. ปุจฉาวิสัชนา มหาสติปัฏฐานสูตร, กรุงเทพฯ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด,

๒. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

เอกสารประกอบการสอน วิชาธรรมะภาคปฏิบัติ ผศ.พระสมภาร สมภาโร(ทวีรัตน์)รวบรวมและเรียบเรียง

๓. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

ไม่มี

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา

การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนักศึกษา ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนักศึกษาได้ดังนี้

- การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน
- แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา
- ข้อเสนอแนะผ่านเว็บบอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนักศึกษา

๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน

ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้

- การสังเกตการณ์สอนของผู้ร่วมทีมการสอน
- ผลการสอบ
- การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้

๓. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ดังนี้

- สัมมนาการจัดการเรียนการสอน
- การวิจัยในและนอกชั้นเรียน

๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จาก การสอบถามนักศึกษา หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้

- การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษาโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร
- มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก ๓ ปีหรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ ๔
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือแนวคิดใหม่ๆ